

Der er et yndigt land

Foto: Christian Geisnæs

ANMELDELSE / 03.12.15

Instruktøren bag 'Dirch' og 'Applaus', Martin Pieter Zandvliet, har lavet en fremragende film, der stikker til efterkrigstidens romantiserende heltefortælling. 'Under sandet' er inspireret af autentiske hændelser fra den jyske vestkyst, hvor tyske krigsfanger efter 2. Verdenskrig blev tvunget til at fjerne 2 millioner landminer.

Amalie Hypolit

Den jyske vestkyst har aldrig været så smuk, som den er i Martin Zandvliets nye film. Den hvide kyst fortsætter, så langt øjet rækker. Heden er grøn, gul og orange. Solen står højt om dagen og er dybrød om aftenen. På et lille husmandssted bor en kvinde i blåprikket kjole, og hendes lyshårede datter løber frejdigt rundt i klitterne med sin dukke. Det er maj 1945, Danmark er blevet befriet, og krigen er slut. Nætterne er lyse, og sommeren uendelig.

Det kunne godt være begyndelsen på en historie om en modstandsmand, der vender hjem til det lille landsbysamfund som en helt. Det er det ikke. Tværtimod. Midt i befrielseeuforien skal en dystre historie til at udspille sig; en historie, som henter inspiration i autentiske hændelser.

Under 2. Verdenskrig gravede besættelsesmagten over to millioner landminer ned under sandet langs den jyske vestkyst. Og hvem ellers end tyskerne selv skulle man sætte til at fjerne landminerne, da krigen

sluttede, og ingen rigtig tænkte på sådan noget som krigskonventioner? I dagene efter kapitulationen blev en række tyske krigsfanger sendt til Vestjylland for at rydde op efter dem selv, før de kunne få lov til at tage hjem til Tyskland. *Arbeit macht frei*, eller noget i den retning. Man antager, at over 2000 tyskere blev sendt ud som mineryddere. 250 døde, og 600 blev lemlæstede.

I *Under sandet* følger vi en deling af disse mineryddere, der ikke ved, om de når hjem med alle lemmer i behold, og deres danske sergent, som kæmper en indre kamp mellem had og sympati for de purunge knægte, han får i sin varetægt.

Den nationalpatriotiske heltefortælling

Ugerningerne ved vestkysten er langt fra efterkrigstidens mytiske og nationalpatriotiske heltefortællinger om gode danskere og onde tyskere. Besættelsen var fem mørke år, men til sidst sejrede det gode, og befrielsessommeren var den absolutte glæde.

Det er en historie, vi godt kan lide at høre, i både mere eller mindre nuancerede versioner. Og med jævne mellemrum er der en instruktør, som beslutter sig for, at det er tid til at afstive den kollektive erindring om dengang, der var nogle (få), der gad kæmpe for noget. *Den usynlige Hær* (1945), *De røde Enge* (1946), *Støt staar den danske sømand* (1948), *Det gælder os alle* (1949) – alle fire med nationalklenodiet Poul Reichardt på rollelisten – *Der kom en dag* (1955), *De nøgne træer* (1991), *Drengene fra Skt. Petri* (1991), *Flammen og Citronen* (2008), *Hvidsten Gruppen* (2012) og senest *9. April* (2015). *De røde Enge* vandt endda en guldpalme i Cannes i 1946. At en af filmens producenter, Henning Karmark, under krigen var medlem af det danske nazistparti, lader jeg bare lige stå.

Indimellem er der også blevet lavet film, som forsøger at vise os besættelsen fra en anden vinkel. En intrikat affære er Ole Roos' *Forræderne* fra 1983. Filmen følger to desertører fra Frikorps Danmark, som i slutningen af krigen er på flugt fra deres eget korps, tyskerne og danske modstandsfolk, forrådt af den danske samarbejdsregering. Desværre er filmen så bizart skruet sammen, at de to desertører fremstår så åndsbollede, at jeg filmen igennem heppede på Ole Testrup, frikorpsets naive næstkommanderende. Ikke desto mindre er det en film, der behandler et emne, som vi ikke så gerne taler om; de mange danskere, der kæmpede side om side med tyskerne ved østfronten.

I Zandvliets efterkrigsdrama er der ikke megen romantisering. Faktisk er rollerne byttet om. Det er de danske soldater, der kommanderer, udøver vold og råber skældsord på tysk. Det er tyske drenge, der bliver låst inde i et skur om natten, hvor de må ligge i deres eget bræk, udsultede og bange. Og den tapre husmoder, der har klaret sig gennem krigen ved at koge suppe på kartoffelvand, hverdagens heltinde, er en bitter, uforsonlig kvinde, der griner, når de tyske drenge er blevet syge af at spise hestefoder med rottelort. En enkelt af de tyske soldater, lidt mere spidsmundet og bleg i ansigtet end de andre, har

formentlig en ikke helt uskyldig soldaterkarriere bag sig. Men resten er blot drenge, ofre for en krig, de ikke er gamle nok til at forstå. En af dem har sågar en splinterny uniform på, fordi han først til allersidst er blevet kastet ind i den udsigtsløse krig.

Filmen er benhård, hele vejen igennem. Den begynder med et sort billede og et tungt, sådan lidt passivt aggressivt åndedræt. En brøsig sergent, der ikke kan være i sig selv af fem års indestængt vrede, inspicerer den lange række af nytilkomne soldater, forslåede og beskidte, midt i det mest overdådige, solnedgangsfarvede landskab. Om de har blanke øjne, fordi krigen er tabt, eller fordi de ikke ved, hvad der nu venter, er ikke til at sige. Men sergenten er i hvert fald ikke rar. Det er Carl Leopold Rasmussen, vores hovedperson (spillet af Roland Møller). Han er patriot, og han hader tyskere. En af dem giver han så mange tæsk, at blodet flyder, og den unge soldat ikke kan stå på sine egne ben. Tyskerne er idioter, fjender. *»Es ist unser Land! Wir wollen sie nicht hier!«* raser han. Og så kan man selv drage de paralleller, man skulle have lyst til her.

Herr Feldwebel Rasmussen er dog en hundehvalp i forhold til sin hævnsyge, kyniske overordnede (spillet af Mikkel Boe Følsgaard), der mest af alt har travlt med at terrorisere krigsfangerne med sin ligeså afskyelige britiske soldaterven. I en af filmens første scener spørger han det nyankomne soldaterhold, om nogle af dem har set en landmine før. Det er der kun få, der har. Så en efter en beordres de ind i en bunker, hvor de med rystende hænder skal forsøge at desarmere en landmine. »Hold jer for ørerne,« konstaterer den overordnede lakonisk, da en af drengene fumler lidt for længe med en mine. Og det er da også kun et spørgsmål om tid, før den første eksploderer i hænderne på en uprøvet minerydder.

Zandvliet nænner dog ikke at lave en gennempessimistisk film. Og det er også meget rart ikke at forlade biografen med et 70 år gammelt skyldskompleks. Carl får sympati for de tyske krigsfanger, der med hans

ord jo bare »er små drenge, der kalder på deres mor, når de får sprunget arme og ben i luften.« Han stjæler mad til dem og spiller fodbold med dem på deres fridag. Faktisk gør han som så mange modstandshelte før ham; han trodser systemet. Men Carls temperament er ligeså sprængfarligt som minerne under sandet, og en tragisk begivenhed sætter en midlertidig stopper for det spirende venskab. Det er den slags nuancer, der gør, at filmen ikke blot er endnu et nationalpatriotisk helteepos om den danske modstand. Hvis Carl er en modstandshelt, er det først og fremmest den kollektive erindring om uskyldsrene danskere og onde tyskere, han er et oprør mod. Det kan godt være, at Danmark er et yndigt land, særligt i Camilla Hjelm Knudsens kameralinse, men det, der foregik efter krigen, var ikke specielt kønt.

FAKTA

Under sandet har
premiere d. 3.
december